

SZÉMAN PÉTER

„MEGTŰRTBŐL ELFOGADOTTAK LETTÜNK”

**A nehézségek
a kétnyelvű Báthory-
emléktábla-állításal
és az első Báthory
Napok megrendezésének
óhajával kezdődtek.**

68

■ Az 1992-es megalakulásunk idején még nem voltunk tisztában azzal, hogy mi a különbség az alapítvány, az egyesület, a társaság, az egyesület stb. között. Mivel azokban az időkben Magyarországon egymásután alakultak meg a különböző alapítványok, jobban hangzónak, komolyabbnak és ugyanakkor a korral haladóbbnak tűnt ez az elnevezés, mint egy egyszerű egyesület. Ilyen megfontolásból lett szervezetünk neve Báthory István Alapítvány.

A bejegyzés az 1924-es törvény alapján történt, a bíróság nem vette figyelembe, hogy mi pontosan mit is kérünk, és Fundația Báthori István néven vett lajstromba (i betűvel a Báthory végén). Akkor nagy volt az öröm, hogy egyáltalán elfogadták bejegyzésünket, senki sem akadémizált sem a bíróságon, sem az egyéb hatóságok részéről, hogy „magyarkodni” akarunk. De mi magyarul a Báthory István Alapítvány nevet viseltük, és viseljük a mai napig is (ipszilonnal), vagy teljes nevén a Fundația Báthory István Alapítvány megnevezést használjuk. Nagyon érdekes, hogy a bíróságon és az adóhivatalon kívül senki sem akadt fenn az i és az y betűk névben megjelenített eltérésén, sem a magyar hozzátoldáson. A bank és a többi hatóság sem nagyon nézett utána, hogy mindig pontosan írjuk-e le nevünket. A hatóságokkal való kapcsolatunk ekkor kezdődött el, és nem is rossz előjellel.

A megalakulást mindenki üdvözölte: politikai nyilatkozatokban a polgármesteri hivatal, a

román pártok, a megyei vezetőség és mások. Ekkor Szilágysomlyón ötezer magyar élt még, számaránya 26 százalékot tett ki. Az RMDSZ megyei szervezete fontos politikai tényezőként működött a városban.

Alapítványunk megalakulását is annak köszönhattük, hogy rájöttünk: szükség van egy nem politikai szervezetre, civilekre, akiknek a mozgástere egészen más, részben sokkal nagyobb, mint egy politikai szerepet is vállaló szövetségé. Ekkor még mindenki RMDSZ-es volt, és teljesen magától értetődött, hogy az abban tevékenykedő emberek hozták létre az alapítványt.

Nem is volt baj addig, amíg csendben megvultunk, gyűlésezgettünk, és nem akartuk felhívni magunkra a figyelmet. A nehézségek a kétnyelvű Báthory-emléktábla-állítással és az első Báthory Napok megrendezésének óhajával kezdődtek. (A rendezvényt akkor nem is lehetett volna a Szilágyságban magyar napoknak nevezni.) A tábla engedélyezésekor a kolozsvári műemlékesek azt kifogásolták, hogy az nem a román nyelvű felirattal kezdődik, mert az „in memoriam” nem románul van...

Előkerestem néhány dokumentumot, amelyek híven tükrözik az akkori viszonyokat, valamint a feladatmegoszlások mértékét egy majdnem szórványban működő civilszervezet, illetve a helyi, regionális (akkor még kevésbé országos) hatóságok között. Talán az egyik legérdekesebb dokumentum a rendezvény tanácsi engedélyezése. A Román Nemzeti Egységpárt (RNEP) keményen tiltakozott egy magyar rendezvény megrendezése ellen. Többek között azt kifogásolták, hogy szeptemberben az ippí és ördögkúti magyar vérengzésnek emlékét akarjuk meggyalázni. Aztán hogy képzeljük, hogy az egész konferencián csak magyarul beszélünk. Netán dicsőíteni fogjuk a Mihai Viteazul ellen harcoló, rományilkos Báthory Zsigmondot (sic!). Ennek eredményeképpen a programot egyeztetnem kellett a Megyei Kultúrigazgatósággal (az egyik kifogás a napok ellen az volt, hogy nincs benne a megyei programban, tehát nem lehet megtartani), majd a Megyei Tanáccsal és a Prefektúrával, és ezek után mehettem Gal Ioan akkori polgármesterhez tárgyalni. Így született meg az engedély (a helyi tanács adta ki 4609 iktatószámmal 1993. szeptember 7.-én), amelyben jóváhagyják a napok programját a következő kötelezettségekkel:

- Az előadások teljes szövegét (vagy legalább tartalmi összefoglalóját, fénymásolva, valamint románra fordítva!) le kell adni a polgármesteri hivatalban szeptember 10-ig, a bemutatandó videofilmmel együtt, hogy a hivatalosságok a *magukévá tehessék* (să fie însușit). Nesze neked gondolati szabadság!

- A vasárnapi program 9:30-kor a Vasarely-kiállítás megtekintésével kezdődjön (amelyet diafilmvetítéssel egybekötve már szeptember hatodikán megnyitottunk) a Iuliu Maniu-házban. Ezután a „forradalom” óta a megyében először járó külföldi nagykövetek számára fogadást rendez a polgármesteri hivatal. De nem is ez lenne a lényeg, hanem az, hogy előre meg kellett határoznom mind a táblaavatásnál, mind a déli ebédnél felszólalók névsorát és sorrendjét (sőt esetleg ha meg tudnám azt is mondani, hogy miről fognak beszélni, az is jó lenne). A felszólalók névsorát a polgármesteri hivatal engedélyezte. Figyelmeztettek, hogy lehetőleg más ne szólaljon fel.

Ez utóbbi kérésük teljesült, mert a program – zsúfoltsága miatt – így is hosszúra sikeredett, és nem kívánta senki sem nyújtani. A cenzúrázandó szövegek és a videofilm beadásából semmi sem lett. Nem uralkodott el rajtunk a félelem, még ha két teherautónyi kutyát sétáltató rendőrt és csendőrt is láttunk, akikről nem tudtuk eldönteni, hogy minket védenek, vagy csendre intenek. Bíz-

tunk magunkban, bíztunk a város magyar lakosságában, és bíztunk a népes külföldi részvételben. Már a harmadik-negyedik ünnepségtől kezdve nem „kaptuk az engedélyt”, hanem csak a polgármesteri hivatal tájékoztattuk a napok programjáról, ennek tudomásul vétele céljából. Pedig a legelső Báthory Napok hajnalán (a rendőrségnek, de nem nekünk) ismeretlen eredetű szórólapok figyelmeztették a román anyanyelvű lakosságot, hogy ma ne menjen az utcára, mert Tempfli és Tőkés püspök urak fehér lovas hintón fognak bevonulni a városba, és mindenüvé kitzúzik majd a piros-fehér-zöld zászlót.

Az alapítvány életében az első években nem beszélhetünk feladatmegosztásról a civil szféra (alapítvány) és a helyi, valamint regionális önkormányzat részéről. Inkább akadályoztatásokról, különböző mondvacsinált ürügyekre hivatkozó kifogásokról a nagyobb programok esetében, amelyek így nehezen voltak megvalósíthatóak. A kisebb programokat nem kifogásolták, elsősorban azért, mert általában külföldi résztvevők nélkül zajlottak, valamint mindig zárt, magyar tulajdonban vagy kezelésben levő terekben tartottuk meg azokat. Tudni tudtak róla, mert a hírszerzés – zilahi kábeltévéseknek álcázva (akkor még nem volt Szilágysomlyón kábeltévé) – rendszeresen videofelvételt készített minden rendezvényükről, legyen az csak egy meghirdetett tematikus gyermekrajz-kiállítás vagy egy adventi könyvvásár. Érdekes módon mindent felvettek, és tették ezt egészen az 1998-as, március 15-én a Kolozsvári Főkonzulátussal közösen szervezett 150 éves ünnepségsorozat megnyitásáig, amikor a kissé szűknek bizonyuló székházban útban voltak, és kivettem őket azzal az indokkal, hogy nem tudtak felmutatni újságírói igazolványt. Ha kell nekik az információ, akkor dolgozzanak meg érte. Ebben az évben a Báthory Napokon – főleg, hogy ekkor nem hivatalos magyar–román egészségügyi miniszteri találkozót rendeztünk –, ha nem is segített, de már jelen volt a polgármester is, így jelezve, hogy elfogadottak lettünk. Mert addig – főleg a nagykövetségi és konzulátusi jelenlét miatt – a Báthory Napokon vasárnap reggel a polgármesteri hivatal megtartotta a fogadást, de nem vett részt sem a koszorúzásban, sem más rendezvényen, egyéb támogatásról meg szó sem esett. Öt év kellett, hogy megtúrtekből elfogadottak legyünk.

Az RMDSZ 1996-os politikai szerepvállalása a kormányban általában javulást hozott a szilágysági civil szféra megítélésében, főleg a magyar önkormányzati többséggel rendelkező településeken. Ezután egy kissé kevesebb lett a köztözködés, de például Báthory István mellszobra felállításának engedélyezéséhez két évre volt szükségünk. Feladatmegosztásról ekkor sem beszélhetünk, de ha egy-egy termet vettünk igénybe, vagy valamilyen szinten szükség volt a polgármesteri hivatal támogatására (például rendbe tenni a rendezvény helyszínén a köztereket, sürgősen befedni az utakon ásott árkokat stb.), általában megkaptuk a segítséget.

Ha feladatmegosztásról beszélünk, akkor két dologról kell szólnunk. Az egyik maga a feladatmegoldáshoz nyújtott segítség, a másik egy esetleges anyagi támogatás, hozzájárulás a program költségeihez. A szórványban – ahol az önkormányzat összetétele 2/3-os vagy 4/5-ös román többség – elsősorban a polgármester hozzáállásán múlik, hogy van-e együttműködés, illetve feladatmegosztás. A polgármestert általában támogatja a legtöbb képviselőt a tanácsba (önkormányzatba) juttató párt, és így megvan a lehetősége megszavaztatni bizonyos összegek odaítélését. Szilágy megyében csak három éve van lehetőségük a civileknek programokra pályázni, Szilágysomlyón meg csak az idei évtől, 2018-tól. Eddig mindig a politikai alku, illetve a polgármester jóindulata döntött a kért se-

gítségek odaítélésénél. Mivel Somlyó első három testvérvárosa – a magyar egyházak és a liceum magyar tagozata által kiépített, illetve a Báthory Alapítvány kapcsolatai révén – Magyarországról került ki, ezért egy idő után, lévén, hogy a polgármestert rendszeresen meghívták a testvérvárosi rendezvényekre, amikor ők jöttek a mi magyar napjainkra, szállásukat és étkeztetésüket fizette a hivatal. A kétezres évek elejétől már egészen jól működött a különböző helyszíneken nyújtott hivatali segítség, azon a téren, ahol a polgármesteri hivatalnak volt alkalmazottja, velük (még a szükséges kellékek szállításában is) nagy segítséget nyújtott. Rendszeressé vált, hogy március 15-én a polgármester olvassa fel a miniszterelnöki levelet, és az ünnepség után a hivatal rendezzen egy ünnepi koccintást. Vagy két évig velünk együtt rendezték a városnapokat is, de kértek arra, hogy tegyük át a Báthory Napokat nyárra. Azonban mi már tizenöt éve mindig szeptember végén, Báthory István születéséhez közeli hétvégén rendeztük, nem voltunk hajlandók változtatni a dátumom. Így ismét különváltak a városnapok és a magyar napok, de az uniós csatlakozás előtti évektől rendszeresen kaptunk erkölcsi, anyagi (néha egészen sokat) és a rendezésben támogatást, melyet minden leendő alkalomkor és helyszínen el is mondtak. Aztán a csatlakozás után csökkent a hozzájárulás, míg egy évben – részint adminisztrációs hibából – teljesen elmaradt. Mivel ezt mi nyilvánosan szóvá tettük (Báthory Napokkor, a szobor mellől, jelentős külföldi résztvevő előtt), nagy lett a harag. Úgy nézett ki, hogy nincs is visszaút, amíg egy március 15-én a polgármester egy jótékonyági román szervezetnek adta bérbe a kultúrotthont, ahonnan így mi kiszorultunk. Ekkor bojkottáltuk a fogadást is, és láss csodát, szeptemberben ismét volt támogatás a Báthory Napokra. A 25 éves évfordulót pedig sikerült egy ötnapos magyar fesztivállá növelnünk, melyen a költségek nagyjából 80 százalékát a polgármesteri hivatal állta. De ez egy közös rendezvény volt, az egy évvel hamarabb kitalált *Báthory Fest*nek nevezett, lengyel–magyar hagyományörzők várjátékával fűszerezett városnapokkal. Úgy éreztem, hogy az ekkorra már háromezer lelkesre olvadt, de a településen belül még mindig 22 százalékot képviselő magyarság számára ez egy álom megvalósulását jelentette, mivel két koncerten és egy kiállítás megnyitón kívül, melyek román programok voltak, nagyon sok magyar programmal volt jelen a három testvérváros.

Figyelembe kell venni azt is, hogy ezek a támogatások – a mi esetünkben – csak a nagy rendezvényekre vonatkoznak, és akkor is elsősorban azokra, ahol van külföldi részvétel. A fenntartásra, a működésre vagy a helyi közösségnek nyújtott állandó programokra, illetve a citeraegyüttes vagy tánccsoport működtetésére, fellépésekre való utaztatásra nem vonatkoznak. Az igaz, hogy megyei szinten a megyei néptáncegyüttesnek van magyar tagozata, de kisebb helyeken, ott, ahol nem magyar az önkormányzat, ilyen csoportokat nem vállal sem a kulturális központ, sem a diákok háza, ott csak román csoportok vannak. A magyar csoportokat önerőből, anyaországi pályázatokból (itt sokat segít a Csoóri Sándor Alap programja), helyi támogatók bevonásával kell megoldanunk.

Az önkormányzatokkal való együttműködés és a támogatási rendszer az utóbbi négy-öt évben átalakulóban van. Megyei szinten a megyei önkormányzathoz kell pályázni, és nyertes pályázat esetében a Művészeti és Kulturális Központtal (Centru de Cultură și Artă) közösen kell megvalósítani a tervezett programot. Így általában kétnyelvű a rendezvény, nem csak a programfüzetek és plakátok tekintetében. Most már városi szinten is a három éve megnyitott, a polgármesteri hivatal felügyelete alatt működő Kulturális és Turisztikai Információs

Központtal közösen kell létrehozni a programot. Az egyeztetés nagyon könnyű: ők megmondják, hogy mikor és mit szerveznek, amihez nekünk igazodnunk kell. Ilyenkor átvállalnak bizonyos feladatokat, amelyek megvalósítása esetén a számlákat is az ő nevükre kell kiállíttatni, így az alapítványhoz nem folyik be pénz. A most induló települési pályázati rendszer nagyon nehézkes, és az önkormányzatok olyan adatokat kérnek, mint például az alapítvány utolsó három évi részletes költségvetése, amelyhez, szerintem, nem lenne semmi közük.

Ebből a negyedszázados történetből kitűnik, hogy a kezdeti megtúrtségból, az ezt követő elfogadáson keresztül kiépültek a feladatmegosztó kapcsolatok a civilszervezetek, valamint a regionális és helyi önkormányzatok között. Országos szinten is létezhetnek, de ezek kevésbé ismertek, és szinte elérhetetlenek egy-egy kisebb területen tevékenykedő, elsődlegesen kulturális és tudományos civil szervezet számára. Talán legjobban tudományos szinten lehet együttműködni az országos szakmai társaságokkal. Általában a helyi kapcsolatok nagyon személyfüggőek (mindkét részről), és ki vannak téve a politikai széljárásoknak.

